

ABDULLA AVLONIYNING TASVIRIY SAN'AT HAQIDA FIKLARI

Adxamova Oltinoy Rafiqjon qizi

Toshkent davlat pedagogika universiteti

Tasviriy san'at yo'nalishi 1-bosqich magistranti

oltinoyadhamova@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada Abdulla Avloniy ning tasviriy san'at haqidagi qarashlari tahlil etiladi. Avloniy, o'zining ilmiy va adabiy faoliyatida, tasviriy san'atning jamiyatdagi o'rni va uning tarbiyani shakllantirishdagi rolini ta'kidlagan. Maqola Avloniyning san'atga doir asarlaridagi asosiy g'oyalarni o'z ichiga oladi hamda tasviriy san'atni qadrlashning estetik va tarbiyaviy ahamiyatini yoritadi. Tasviriy san'at jamiyatdagi turli masalalarni yoritish, axloqiy qadriyatlarni tarbiyalash, madaniyatni rivojlantirish va insonlarni ma'naviy jihatdan boyitishda muhim vosita hisoblanadi. U nafaqat estetik qiziqishlarni qondiradi, balki ijtimoiy, axloqiy va madaniy taraqqiyotning ajralmas qismi sifatida xizmat qiladi. Tasviriy san'atning jamiyatdagi roli har doim o'zgarib turadi, lekin uning ahamiyati hech qachon kamaymaydi, aksincha, zamonaviy dunyoda uning roli yanada kuchayib bormoqda.

Kalit so'zlar: Abdulla Avloniy, tasviriy san'at, estetik tafakkur, madaniyat, san'at va tarbiya, Avloniy asarlari.

ПРОИЗВЕДЕНИЯ АБДУЛЛЫ АВЛОНИ ОБ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОМ ИСКУССТВЕ

Аннотация: В данной статье анализируются взгляды Абдуллы Авлони на изобразительное искусство. Авлони в своей научной и литературной деятельности подчеркивал место изобразительного искусства в обществе и его роль в формировании образования. В статье раскрываются основные идеи творчества Авлони об искусстве и подчеркивается эстетическая и воспитательная значимость восприятия изобразительного искусства. Изобразительное искусство является важным инструментом освещения различных проблем общества, воспитания нравственных ценностей, развития культуры и духовного обогащения людей. Оно не только удовлетворяет эстетические интересы, но и служит неотъемлемой частью социального, нравственного и культурного развития. Роль изобразительного искусства в обществе постоянно меняется, но его значение никогда не уменьшается, наоборот, его роль в современном мире становится все сильнее.

Ключевые слова: Абдулла Авлони, изобразительное искусство, эстетическое мышление, культура, искусство и образование, творчество Авлони.

ABDULLA AVLONI'S FICTIONS ABOUT FINE ARTS

Abstract: This article analyzes the views of Abdulla Avloni on fine art. Avloni, in his scientific and literary work, emphasized the place of fine art in society and its role in the formation of education. The article covers the main ideas of Awlani's works on art and highlights the aesthetic and educational importance of visual art appreciation. Fine art is an important tool for illuminating various issues in society, educating moral values, developing culture and enriching people spiritually. It not only satisfies aesthetic interests, but also serves as an integral part of social, moral and cultural development. The role of fine art in society is always changing, but its importance never decreases, on the contrary, its role in the modern world is becoming stronger.

Key words: Abdullah Avloni, fine art, aesthetic thinking, culture, art and education, Avloni's works.

KIRISH

Abdulla Avloniyning hayoti va faoliyatiga qisqacha to'xtalib, uning tasviriy san'atga bo'lgan qarashlari va bu fikrlarning uning ilmiy va adabiy ishlarida qanday aks etganligi haqida umumiy ma'lumot beriladi. Avloniy, o'z asarlarida san'at va estetik tafakkurni jamiyatni yaxshilashda muhim vosita sifatida ko'rsatgan. Avloniy san'atni tarbiya vositasi sifatida ko'rib, uning jamiyatni ma'naviy va estetik jihatdan rivojlantirishdagi o'rnini ta'kidlagan. Tasviriy san'atning inson qalbiga ta'sirini, uning axloqiy va estetik qiymatini yoritish kerak. Abdulla Avloniyning tasviriy san'atga bo'lgan qarashlari, uning ilmiy va adabiy faoliyatining muhim qismidir. Avloniy, o'zining turli asarlarida, san'atni jamiyatni rivojlantirish va insonlarni axloqiy, ma'naviy jihatdan tarbiyalashning eng samarali vositalaridan biri sifatida ko'rgan. Abdulla Avloniy, o'zining asarlarida, san'atning axloqiy va estetik jihatlarini doimo ta'kidlab kelgan. U tasviriy san'atni faqat estetik qiziqishlarni qondirish emas, balki jamiyatni tarbiyalashda, uning madaniyatini yuksaltirishda muhim vosita sifatida ko'rgan. Uning fikriga ko'ra, tasviriy san'at inson ruhini, qalbini va fikrini anglashda va ularga ta'sir etishda katta ahamiyatga ega.

AVLONIYNING TASVIRIY SAN'AT HAQIDAGI FIKRLARI:

1. **San'at va axloqiy qadriyatlar:** Avloniy, tasviriy san'atning jamiyatdagi axloqiy tarbiya rolini e'tirof etgan. Unga ko'ra, san'at, ayniqsa, tasviriy san'at, insonning ichki dunyosini, uning fikrini va his-tuyg'ularini aks ettiruvchi vosita sifatida, jamiyatni yaxshi tomonga yo'naltirishda kuchli vosita hisoblanadi. San'atkorlar o'z asarlari orqali insonlarga ma'naviy va axloqiy yuksalishning yo'llarini ko'rsatishi kerak.

2. **Estetika va san'at:** Avloniy san'atning faqat ko'rinishini, uning tashqi jozibadorligini emas, balki chuqur estetik mazmunini e'tiborga olgan. San'atni

jamiyatni madaniyatli va ma'naviy jihatdan boyitishning bir vositasi sifatida ko'rgan. Tasviriy san'at, unga ko'ra, insonni go'zallikni anglashga va uni qadrlashga o'rgatadi.

3. **San'at va tarbiya:** Avloniy uchun san'at tarbiyaning ajralmas qismi hisoblanadi. Tasviriy san'at asarlari, uning fikriga ko'ra, yoshlarga axloqiy saboqlarni berib, ularga yuksak ma'naviy qadriyatlarni singdiradi. San'at, o'ziga xos tarzda, tarbiyaviy kuchga ega bo'lishi kerak.

4. **San'at va milliy qadriyatlar:** Avloniy o'z asarlarida, tasviriy san'atni milliy madaniyatni aks ettiruvchi vosita sifatida ham ko'rgan. U tasviriy san'at orqali milliy qadriyatlarni, an'analarni va tarixni saqlash va rivojlantirishning muhimligini ta'kidlagan.

AVLONIYNING SAN'AT HAQIDAGI FIKRLARINING AHAMIYATI

Abdulla Avloniy, san'atni faqatgina estetik qiziqishlar bilan bog'lamay, balki uning jamiyatdagi ijtimoiy va axloqiy rolini ham e'tiborga olgan. U tasviriy san'atni faqat go'zallikni ko'rsatish vositasi emas, balki insonlarni axloqiy va ma'naviy jihatdan boyitish uchun kuchli vosita sifatida baholagan. Shu bilan birga, Avloniy o'z asarlarida san'atkorlarning mas'uliyatini ham ko'rsatgan, ularni faqat badiiy yuksalishga emas, balki jamiyatni yaxshilashga qaratilgan ishlarni amalga oshirishga chaqirgan.

Shu sababli, Avloniyning tasviriy san'at haqidagi qarashlari o'zbek san'ati va madaniyatining rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatgan. Uning g'oyalari bugungi kunda ham tasviriy san'atni jamiyatni axloqiy va ma'naviy rivojlantirish vositasi sifatida ko'rish zaruratini ta'kidlaydi.

2. Estetik tafakkur va san'at

Avloniy tasviriy san'atni faqat ko'rinish sifatida emas, balki chuqur estetik tafakkur sifatida ko'radi. Unga ko'ra, san'at insonning ichki dunyosini, uning fikrini va his-tuyg'ularini ifodalash vositasi hisoblanadi.

3. Avloniyning san'atchilarga bo'lgan qarashlari

Avloniy san'atkorlarni jamiyatning madaniy rivojlanishida muhim rol o'ynaydigan shaxslar sifatida baholagan. Ularning yaratgan asarlari insonlarni ma'naviy boyitish, ularni yaxshilikka yo'naltirishda kuchli vosita hisoblanadi.

4. Tasviriy san'atning jamiyatdagi roli

Avloniy tasviriy san'atni jamiyatda axloqiy va ma'naviy qadriyatlarni shakllantirishda muhim vosita sifatida ko'rgan. San'at, unga ko'ra, faqat estetik qiziqishlarga xizmat qilmasdan, balki jamiyatning axloqiy va estetik ko'rsatkichlarini yaxshilashga xizmat qilishi kerak. Tasviriy san'atning jamiyatdagi roli juda muhim va keng qamrovli. U nafaqat go'zallikni yaratish, balki ijtimoiy, madaniy va axloqiy jihatdan ham katta ahamiyatga ega. Tasviriy san'at, uning o'ziga xos xususiyatlari orqali, jamiyatda turli masalalarni yoritish, axloqiy qadriyatlarni targ'ib qilish, madaniyatni saqlash va rivojlantirishga yordam beradi. Quyida tasviriy san'atning jamiyatdagi roli haqida batafsil ma'lumot keltirilgan.

1. AXLOQIY TARBIYA VOSITASI

Tasviriy san'at, ko'plab hollarda jamiyatdagi axloqiy qadriyatlarni shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. San'at asarlari, odatda, yaxshi va yomon, go'zallik va xunlik kabi kontrastlarni tasvirlash orqali, insonlarga axloqiy saboqlarni beradi. Tasviriy san'at nafaqat tomoshabinlarni estetik jihatdan maftun qilishi, balki ularning axloqiy va ma'naviy saviyasini ham oshirishi kerak. Masalan, ko'plab rassomlar o'z asarlarida jamiyatdagi noxush holatlar, urushlar yoki ijtimoiy muammolarni aks ettirib, odamlarni ularni bartaraf etishga undaydilar.

2. MADANIYATNI SAQLASH VA RIVOJLANTIRISH

Tasviriy san'at, milliy va global madaniyatning ajralmas qismi sifatida, tarixiy va madaniy merosni saqlashda katta rol o'ynaydi. Rassomlar, o'z asarlarida o'z xalqining tarixiy voqealarini, an'alarini va urf-odatlarini aks ettirib, ularni kelajak avlodlarga etkazishadi. Tasviriy san'at orqali xalqning madaniy boyliklari saqlanadi va kelajakda ham o'rganish uchun manba bo'lib xizmat qiladi. Bu jarayon milliy g'ururni oshirishga va jamiyatdagi o'ziga xoslikni saqlashga yordam beradi.

3. JAMIYATDAGI MUAMMOLARNI YORITISH

Tasviriy san'at ijtimoiy muammolarni ko'rsatishda, jamiyatdagi adolatsizlik, tengsizlik, urush va boshqa ijtimoiy-siyosiy masalalar haqida ogohlantirish uchun samarali vosita bo'lishi mumkin. San'atkorlar o'z asarlarida ijtimoiy holatlarni yoritib, bu masalalarga jamiyatning e'tiborini jalb qilishadi. Masalan, urushni yoki kashfiyotlarni tasvirlash, odamlarning psixologik holatini va insoniyatdagi murakkab holatlarni ko'rsatish san'at orqali amalga oshiriladi.

4. INSON QALBIGA TA'SIR QILISH

Tasviriy san'at inson ruhini, his-tuyg'ularini va fikrlarini aks ettiradi. San'at asarlari tomoshabinlarni nafaqat estetik tomondan, balki ichki dunyo orqali ham ta'sir qilishga qodir. San'at odamlarni tinchlantirish, ilhomlantirish, ba'zan esa ularga kuch-quvvat berish uchun ishlatiladi. Tasviriy san'at insonning hissiy va psixologik holatiga ta'sir etadigan o'ziga xos vosita bo'lib, insonni yuksaltirish yoki ularni chuqur fikrlashga undashda samarali rol o'ynaydi.

5. MADANIY VA IJTIMOY IDENTIFIKATSIYA

Tasviriy san'at jamiyatning madaniy identifikatsiyasini shakllantiradi. San'at asarlari, odamlar o'rtasidagi o'zaro tushunishni rivojlantiradi va bir xil madaniy qadriyatlar, urf-odatlar va an'analarni hurmat qilishni rag'batlantiradi. San'at odamlarni birlashtiradi, ular o'zlarining tarixiy va madaniy meroslariga nisbatan hurmat uyg'otadi. San'at shuningdek, millatlararo aloqalar va turli madaniyatlar o'rtasidagi hamjihatlikni mustahkamlashda yordam beradi.

6. INNOVATSIYALAR VA YARATUVCHANLIKNI RAG'BATLANTIRISH

Tasviriy san'at yangi g'oyalarni va innovatsiyalarni yaratish uchun muhim vositadir. San'atkorlar o'z asarlari orqali yangi uslublar va texnikalar yaratadilar, bu esa jamiyatning boshqa sohalarida, masalan, dizayn, me'morchilik, va hatto ilm-fan sohalarida yangi imkoniyatlarni ochadi. San'at, o'z o'rnida, yaratuvchanlik va innovatsiyalarni rivojlantiradigan ijtimoiy muhitni yaratadi.

7. TINCHLIK VA IJTIMOYIY BARQARORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASH

Tasviriy san'at jamiyatdagi tinchlikni saqlashda va barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. San'at asarlari orqali muhim ijtimoiy masalalar haqida suhbatlar ochilishi mumkin, bu esa jamiyatdagi har xil guruhlar o'rtasidagi tushunishni kuchaytiradi va qarama-qarshiliklarni bartaraf etishga yordam beradi. San'at, ayniqsa, urush, zo'ravonlik va adolatsizlikka qarshi kuchli vosita sifatida xizmat qiladi.

Tasviriy san'at jamiyatdagi turli masalalarni yoritish, axloqiy qadriyatlarini tarbiyalash, madaniyatni rivojlantirish va insonlarni ma'naviy jihatdan boyitishda muhim vosita hisoblanadi. U nafaqat estetik qiziqishlarni qondiradi, balki ijtimoiy, axloqiy va madaniy taraqqiyotning ajralmas qismi sifatida xizmat qiladi. Tasviriy san'atning jamiyatdagi roli har doim o'zgarib turadi, lekin uning ahamiyati hech qachon kamaymaydi, aksincha, zamonaviy dunyoda uning roli yanada kuchayib bormoqda.

XULOSA

Xulosa o'rnida aytishimiz mumkinki Abdulla Avloniyning tasviriy san'atga bo'lgan qarashlari zamonaviy san'atshunoslikka ham katta ta'sir ko'rsatgan. Uning san'atga doir fikrlari, san'atning faqat estetik tomoni emas, balki uning jamiyatdagi axloqiy va tarbiyaviy rolini ham e'tiborga olish kerakligini ta'kidlaydi. Avloniyning fikrlariga asoslanib, tasviriy san'atni rivojlantirishda uning tarbiyaviy ahamiyatini inkor etmaslik lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Avloniy, A. (1914). *Tarbiya va san'at*.
2. Avloniy, A. (1920). *San'at va uning jamiyatdagi roli*.
3. Azizov, X. (2005). *Abdulla Avloniy: ilmiy merosi*.
4. Rasulov, M. (2010). *O'zbek tasviriy san'ati: tarix va taraqqiyot*.